

Selectie buurtschappen Gemeente Achtkarspelen

12 februari 2019

Bijlage 2 bij raadsvoorstel uitbreiding buurtschappen.
Zaaknummer: Z2019-00638.

Inleiding

Friesland is vanwege het agrarische karakter relatief rijk aan buurtschappen. Over de hele provincie verspreid zijn er iets meer dan 300 te vinden, waarvan er 13 in Achtkarspelen liggen.

Anno 2018 zijn in Achtkarspelen de volgende buurtschappen aangegeven met een eigen bord:

- 1 De laatste Stuiver/De Léste Stuver
- 2 Lutkepost/Lytsepost
- 3 Kuikhorne/Kûkherne
- 4 De Kooten/De Koaten
- 5 Opperkooten/Opperkoaten
- 6 Hamshorn/Hamsherne
- 7 Buweklooster/Bouwekleaster
- 8 Roodeschuur/Reaskuorre
- 9 Blauwverlaat/Blauforlaet
- 10 Rohel/Reahel
- 11 Surhuizemer Mieden/Surhuzemer Mieden
- 12 Ophuis/Ophûs
- 13 Kortwoude/Koartwâld

Naar aanleiding van de FNP-motie van 23 november 2017 is onderzocht welke locaties in de gemeente er nog meer voor een buurtschapsbord in aanmerking komen. Hierbij is naar historische locaties gekeken die op een rij gezet zijn in een brief van de stichting Oud-Achtkarspelen (zie bijlage 1 van het raadsvoorstel). In de brief worden in totaal 31 locaties (buurtschappen en streken) beschreven die een rol hebben gehad in de ontstaansgeschiedenis van Achtkarspelen.

Maar de vraag is bij welke locaties het passend is om een buurtschapsbord te plaatsen. Om hier een goede afweging in te maken, zijn alle 31 locaties beoordeeld aan de hand van een aantal selectiecriteria:

- a) Voldoet de locatie qua bebouwing aan de definitie van een buurtschap?
- b) Zijn er nog historische elementen in de buitenruimte aanwezig?
- c) Zijn er bijzondere landelijkschappelijke kenmerken aanwezig?
- d) Is het plaatsen van een bord praktisch zinvol en/of uitvoerbaar?

Het totale overzicht van de buurtschappen en de specifieke kenmerken is opgenomen in bijlage 3 van het raadsvoorstel.

Bebouwing

Volgens Wikipedia is een buurtschap *“een kleine bewoonde plaats met een eigen naam en vaak zonder duidelijk middelpunt zoals een kerk of marktplein. Buurtschappen worden meestal op landkaarten aangegeven, maar zij zijn niet in de officiële staatkundige annalen of postcodeplaatsen als zelfstandige buurt of als dorp opgenomen. Vaak is dat omdat straatnamen en nummers hiervoor omschrijvend genoeg zouden zijn”*.

Van Dale is beknopter in haar omschrijving: *enige bij elkaar staande woningen, synoniem met buurt, gehucht*.

Vanuit de bovenstaande definities zijn de meeste locaties in de brief van de Stichting Oud-Achtkarspelen al grofweg te onderscheiden in 2 categorieën:

- woongemeenschappen met duidelijk samenhangende bebouwing of (uitgestrekte) lintbebouwing;
- gebieden met een landschappelijke waarde, maar met beperkte of verspreid liggende bebouwing.

In de brief worden een aantal gebieden en streken beschreven (veelal “mieden”) die geen duidelijke structuur hebben qua bebouwing of infrastructuur. Wel hebben een aantal van deze locaties al een straatnaam. Een voorbeeld hiervan is “Izermieden”, een weg vlakbij het Prinses Margrietkanaal, tussen Blauforlaet en Gerkesklooster. Vanaf de weg is er een mooi uitzicht op het boerenlandschap, maar een buurtschapsbord biedt hier in feite geen meerwaarde boven de al aanwezige straatnaam. De verspreid liggende bebouwing heeft ook geen specifiek samenhangend karakter, anders dan wat algemeen in het buitengebied voorkomt.

Daarnaast zijn er drie locaties die een specifieke historische plek vormen. Dit zijn Koatstermoune, Gerben Allesverlaat en Barghiem. De laatste twee zijn in feite al gemarkeerd met een eigen straatnaam (Verlaatsterweg, Gerkesklooster en Barghiem, Harkema). Koatstermoune is gemarkeerd op de rotonde in de N355 en N369. Hierin zijn figuren van molens in de bestrating aangebracht. Ook op deze locaties is de vraag welke meerwaarde een buurtschapsbord biedt.

De meer landschappelijke locaties en historische plekken op de lijst zijn samen in de meerderheid. Worden deze weggelaten, dan blijven de volgende locaties over:

1. *Wyldfjild*: vormt een kleine duidelijke wegenstructuur tussen de Skieding en de Trije Roeden. De bebouwing ligt wat verspreid over het gebied, maar vormt wel een kenmerkend leefgebied.
2. *Blauhûs*: ligt tegen Surhuisterveen aan en vormt een kleine “kern” aan het einde van de Gedempte Vaart.
3. *Jachtfjild*: heeft een duidelijk herkenningpunt in de vorm van het café waar vroeger de herberg stond. Daaromheen ligt verspreide bebouwing.
4. *Útlân*: vormt niet echt een kern, maar heeft verspreid liggende bebouwing langs de provinciale weg van Buitenpost richting Groningen.
5. *Buwetille*: ligt tegen Harkema aan en vormt een kruisvormige groep woningen/boerderijen rond de kruising met de Feansterveart.
6. *Mûntsetille*: vormt een heel klein groepje bebouwing tegen het prinses Margrietkanaal aan.
7. *Egypte*: de weg Egypte ligt aan weerszijden van de spoorlijn Leeuwarden-Groningen. De oorsprong ligt echter in de streek ten noordwesten van de spoorlijn. De bebouwing is hier sterk verspreid en heeft geen samenhangend karakter.
8. *Hiltsjemuoiswâlden*: is een uitvalsweg van Twijzelerheide die buiten de komgrens een eindje doorloopt naar het zuiden. Buiten de bebouwde kom ligt een kleine groep woningen/boerderijen aan deze weg.
9. *Hamsterpein*: bestaat uit beperkte verspreid liggende bebouwing ten Noorden van Bouwekleaster en Reaskuorre.

10. *Wyldpead*: is een langgerekte weg (oost en west) met verspreid liggende boerderijen. Op de kruising met de Bjirkewei (komend vanuit Twijzelerheide) ligt de bebouwing wat dichterbij elkaar.
11. *Dykhuzen*: bestaat uit beperkte en verspreid liggende bebouwing tussen de provinciale hoofdweg Buitenpost- Blauforlaet en de Stroobossertrekvaart.

Historische en landschappelijke kenmerken

Over de bovengenoemde buurtschappen kan gediscussieerd worden, in die zin dat een aantal nauwelijks een buurtschap vormen qua grootte of samenhang. Maar er is ook gekeken naar historische of landschappelijke kenmerken die nog in de buitenruimte zichtbaar zijn. En dan hebben vooral Útlân en Dykhuzen een specifiek karakter dat onderdeel is van de historie van het gebied rond Buitenpost en Lytsepost. Voor wie daar oog voor heeft, is de inversiedijk in Dykhuzen nog goed zichtbaar en ook de op de dijk aangelegde provinciale weg (Útlân) naar Groningen vormt in die zin nog een duidelijke markering in het landschap.

Egypte, Hamsterpein en Wyldpead hebben geen duidelijke samenhangende bebouwing en gaan in feite op in het buitengebied. Deze locaties onderscheiden zich in die zin minder. Ook hebben deze locaties al een specifieke straatnaam die naar de historie verwijst en de meerwaarde van een buurtschapsbord is daarom minder.

Over de hele lengte van de straat Hiltsjemuoiswâlden zijn woningen en boerderijen te vinden, maar de bebouwing maakt voor een groot deel al onderdeel uit van de bebouwde kom van Twijzelerheide. Ook hier heeft een buurtschapsbord een beperkte meerwaarde op het straatnaambord.

Mûntsetille vormt wel een afgezonderd groepje woningen/boerderijen, maar de historie rond de brug van vroeger is hier niet meer direct meer zichtbaar. En ook Mûntsetille heeft een eigen straatnaam. Wel ligt het groepje woningen/ boerderijen duidelijk afgezonderd van de omgeving.

Praktische invulling

Tot slot is nog naar de praktische invulling gekeken rond de plaatsing van buurtschapsborden. Daarbij valt Mûntsetille op vanwege het feit dat de weg Mûntsetille grotendeels eigen weg is. Na 50 m vanaf de Alde Dyk wordt dit aangegeven. Dat maakt de locatie minder geschikt voor een buurtschapsbord.

Voor een aantal andere buurtschappen is de begrenzing nog een vraagstuk. Wyldfjild, Dykhuzen, Útlân en Buwetille zijn relatief makkelijk af te bakenen. Maar voor Blauhûs en Jachtfjild moet vanuit de historie nog onderzocht worden waar de grenzen precies moeten liggen.

Opinie Stichting Oud Achtkarspelen

Vanuit de bovenstaande analyse is in eerste instantie een selectie gemaakt van zes buurtschappen, te weten: Wyldfjild, It Jachtfjild, Utlân, Dykhuzen, Blauhûs en Bouwetille. Deze selectie en de achterliggende analyse is vervolgens voorgelegd aan de Stichting Oud Achtkarspelen. Zij hebben positief gereageerd op de afwegingen, maar in hun reactie benadrukken zij ook de historische waarde van Mûntsetille, Smoarhoeke en Hamsterpein. De stichting is van mening dat op deze drie locaties ook buurtschapsborden geplaatst moeten worden.

De stichting geeft aan dat Mûntsetille in de historie een duidelijk herkenbaar buurtschap was en om die reden een buurtschapsbord verdiend. Dit is weliswaar met 1 bord te realiseren, maar wel zal er

op voorhand goed overleg gehouden moeten worden met de bewoners/wegeigenaren aan de Mûntsetille.

Smoarhoeke (niet op de lijst van 31 buurtschappen) is heel bekend in Harkema en is het gebied rondom de Lieuwespoel, tussen de Singel en Wopkeloane. Vanaf de Pauloane en Homear liepen verschillende paden de Smoarhoeke in. Deze locatie ligt echter binnen de bebouwde komgrens van Harkema en dit maakt het vrijwel onmogelijk om buurtschapsborden te plaatsen zonder conflicten met de komborden van Harkema zelf. Op deze locatie is een toeristisch bord bij de Lieuwespoel daarom meer geschikt.

Van Hamsterpein is bij veel mensen de historie niet meer bekend. Maar de stichting geeft aan dat de locatie historisch sterk van belang is omdat dit het oude dorp Harkema-Opeinde was. En qua historie is het daarmee eigenlijk vergelijkbaar met de Koaten, Lytsepost en Koartwâld. De namen van deze drie voormalige dorpen zijn zowel te terug te vinden in een buurtschapsbord als in een straatnaambord. De stichting geeft op deze locatie wel de voorkeur aan de naam Opein in plaats van Hamsterpein. Opein verwijst namelijk naar de oude naam Harkema-Opeinde en naar de nieuwe naam Hamsterpein. In het collectief bewustzijn is Hamsterpein echter veel bekender dan Opein.

Geadviseerde locaties buurtschapsborden

Alle argumenten overwegend, wordt voorgesteld om de volgende acht locaties voor het plaatsen van buurtschapsborden te selecteren.

1. Wyldfjild
2. It Jachtfjild
3. Mûntsetille
4. Utlân
5. Dykhuzen
6. Blauhûs
7. Bouwetille
8. Hamsterpein

Op deze locaties kan de plaatsing van buurtschapsborden een zinvolle bijdrage leveren aan het levend houden van de geschiedenis van Achtkarspelen. Bovendien is op deze locaties over het algemeen sprake van bij elkaar horende bebouwing en/of historische kenmerken in het landschap. Alleen bij Hamsterpein is daar vanwege de historische achtergrond een uitzondering op gemaakt. Wel moet nog vanuit de historie onderzocht worden waar de grenzen van de buurtschappen precies moeten liggen.